

26. Zreferuj podstawy pierwotnego podziału rzeczowników na deklinacje oraz omów przyczyny i charakter późniejszych zmian wraz z nowymi kryteriami podziału. Wyzyskaj fragment *Biblij Królowej Zofii*.

Najważniejszą tendencją pię. było uzależnienie typów deklinacyjnych od przyrostka tematycznego. Struktura morfologiczna wyglądała następująco:

- 1) rdzeń - część lektykalna nosząca znaczenie
- 2) przyrostek tematyczny - formował część mowy i decydował o przynależności wyrazu do określonego typu odmiany
- 3) końcówka fleksyjna - wykładnik relacji syntaktycznych - przypadka

pię. * sūn - ū - s > pn̄. * syn - ʒ

PROCESY: $\left. \begin{matrix} \text{zmiana w } \text{ʒ} \\ \text{zanik spółgłosek (prawo tył. otwartej)} \end{matrix} \right\}$

$\left. \begin{matrix} * \bar{u} \geq \text{pn̄.} * \bar{y} \\ * \bar{u} \geq \text{pn̄.} ʒ \end{matrix} \right\}$ zmiany fonetyczne (w wyniku tendencji do przekształcania ty różnic iloczynowych - iloczynowych w różnic barwy

- wczesnej typ klasyfikacji był tematyczny (zależał od przyrostka tem.)
- najważniejszą tendencją rozwojową fleksji praindoeuropejskiej było przekształcanie praindoeuropejskiego systemu tematycznego w system rodzajowy - oparty na rodzaju gramatycznym
- przyczyna: trzeba było znaleźć nowe kryterium podziału, bo na skutek zmian fonetycznych takto ty nie sprawdzało

Najważniejszą zmianą w języku pn̄. to przekształcenie morfologicznej budowy wyrazu

- ze struktury trójczłonowej (część lektykalna + przyr. tem + końc. fleks.)
- w strukturę dwuczłonową (temat fleksyjny + końcówka)

na skutek różnorodnych zmian fonetycznych w języku pn̄.:

① zanik końcówek spółgłoskowych (prawo tył. otwartej)

② różny rozwój dyftongów

- monoftongizacja w wyjątkach i przed spółgłoskami
- konsonantyzacja przed samogłoskami

③ palatalizacja

④ redukcję iloczynowe samogłosek

→ następstwem tych procesów było przesunięcie granic morfologicznych wyrazu, absorpcja i preintegracja przyrostka tematycznego => dwuczłon. struktura

26 To fazę rozwoju pn̄. systeme fleksyjnego wiążemy z zanikiem deklinacji tematycznej. Następną fazę wyznacza wzrost funkcji rodzajów gramatycznych, wolność ich od części ustalonych i nowy system fleksji

Przykłady:

pie. *nokt - i - s > pñ. noktz
pie. *mang - jo - s > pñ. ma2 - 6
 a zum

WZROST FUNKCJI RODZAJU GRAMATYCZNEGO

Rodziej gramatyczny bfi kategorią znamy już w pie., ale nie miaē w tej epoce wyrażonych morfologicznych wykładników, tzn. prawie wszystkie typy deklinacyjne były trójrodzajowe.

Rola rodzajów gramatycznych systematycznie wzrastała, a w epoce pñ. wykształcała się taka sytuacja, że im bardziej zacięrał się trójelementowy charakter wyrazu, tym bardziej rosta znaczenie rodzaju gramatycznego.

MORFOLOGIZACJA RODZAJU

- 1) pñ. powiązanie rodzaju z prostym tematycznym
 - 2) pol. powiązanie rodzaju z końcówką flecyjną
- morfologizacji rodzaju nazywamy zdolność wyrażenia rodzaju przez końc. fleks.

ZMIANY

DEMORFOLOGIZACJA - ujawniła się w dobie średniowiecznej - neutralizacji rodzaju w odniesieniu do końcówek: liczba mnoga (C. - om, N. - ami, Msc. - ach)

SEMANTYZACJA - wpływ znaczenia wyrazu na jego odmianę:

- 1) kategoria zżytności - B. lp = D lp - w: dż wilka KOŃCOWA FAZA PST.
- 2) kategoria męskosobowości - M. l mn DOBA NOWOPOLSKA

PROSTOWIAŃSKIE TYPY DEKLINACYJNE:

SAMOGŁOSKOWA

- ① -o- / -jo-
 - męskie + nijakie
 - na początku -o-
 - bog -o-
 - na końcu -o-
 - wiecór -o-
 - worki -o-
 - po kęciach -o-
 - nędznie -o-
 - tancuch -o-
 - na palcach -jo-
- ② -ń-
 - tylko 6
 - syn
 - wót
 - dom
 - pót
 - wierzch
 - miód
- ③ -a- / -ja-
 - żeńskie i męskie męskie form. różne zeńskim
 - księgi -a-
 - cmy -a-
 - nad wodami -a-
 - ziemia -ja-
 - na szyi -ja-
- ④ -i-
 - żeńskie + męskie męskie
 - na twarzy -i-
 - preparczy -i-
 - nocy -i-

SPÓŁGŁOSKOWA

- ① -ń- (-zv-) -ev (z)
 - kraw
 - macher
 - bruków
- ② -e(n)- -eń (m)
 - imę, imene
 - sęmę, sēnene
 - ródę
 - rērebę
 - H. -ę (n)
 - D. -eńa (n)
- ③ -ę (t)- -H. -ę (n)
 - chłopię
 - uelę
 - dzieńca
 - D. -ęcia
- ④ -e(s)-
 - nyeb - (eb)-
 - ucho
 - oko
 - mebo
 - żel
 - koło
 - ucio
- ⑤ -e(r)-
 - matko
 - córka
 - matere
 - daktere
 - mé (rmejs)